

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

Атрощенко Т.О.

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ МІЖЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Методичні рекомендації до вивчення спецкурсу

для студентів денної форми навчання
спеціальності 013 «Початкова освіта»
освітнього ступеня магістр

Мукачево
МДУ 2017

УДК 378:373.311.3:316.647.5

ББК 74.480.0я73

*Розглянуто та рекомендовано до друку науково-методичною
радою Мукачівського державного університету
протокол № 10 від 16.03.2017 р.*

*Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри педагогіки дошкільної та
початкової освіти
протокол № 8 від 15.02.2017 р.*

Рецензент

Фізеші О.Й. – доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти МДУ

А 92

Атрощенко Т.О. Теорія і практика формування міжетнічної толерантності майбутніх вчителів початкової школи: методичні рекомендації до вивчення спецкурсу для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» освітнього ступеня магістр /Т.О.Атрощенко - Мукачево: МДУ, 2017. - 24 с. (1 др.арк.).

Анотація.

У методичних рекомендаціях представлено матеріали до вивчення спецкурсу «Теорія і практика формування міжетнічної толерантності майбутніх учителів початкової школи» для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» освітнього ступеня магістр.

Зміст видання розрахований для викладачів, аспірантів та студентів педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації.

©МДУ

©Атрощенко Т.О., 2017

Зміст

Передмова	4
Зміст питань за модулями дисципліни	5
Методичні рекомендації до організації і проведення практичних занять	13
Завдання для самостійної роботи студентів	15
Орієнтовна тематика реферативних досліджень	16
Список рекомендованих джерел	18
Додатки	19

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Теорія і практика формування міжетнічної толерантності майбутніх вчителів початкової школи» для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» освітнього ступеня «магістр» укладена відповідно до вимог, які висуваються нині до спеціалістів даного профілю.

З урахуванням змісту сучасної системи знань та особливостей організації навчального процесу, дисципліна «Теорія і практика формування міжетнічної толерантності майбутніх вчителів початкової школи» розрахована на 3 кредити, складається з 2-х змістових модулів. Загальна кількість годин - 90, з них лекційних - 16 год., практичних - 14 год., 60 год. для самостійної та індивідуальної роботи студентів. Вид контролю - залік.

Мета вивчення навчальної дисципліни - засвоєння студентами на міждисциплінарній основі найважливіших понять і категорій полікультурної освіти, технологій діагностики і формування міжетнічної толерантності, полікультурного виховання і оцінки реальних педагогічних ситуацій в умовах полікультурної взаємодії.

Методичні рекомендації включають:

- опис навчальної дисципліни;
- плани лекційних занять;
- контрольні запитання та завдання до кожної теми лекції;
- тестові завдання для самоперевірки;
- методичні рекомендації до організації та проведення практичних занять;
- завдання для самостійної роботи студентів;
- орієнтовну тематику рефератів;
- основну й додаткову рекомендовану літературу;
- перелік питань для модульного та семестрового контролю;
- анкети.

ЗМІСТ ПИТАНЬ ЗА МОДУЛЯМИ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Тема 1. Передумови виникнення і розвитку полікультурної освіти в світі (2 год.)

План

1. США як засновник полікультурної освіти у світі.
2. Полікультурна освітня політика Канади. «The Canadian Multiculturalism Act».
3. Специфіка становлення полікультурної освіти в країнах Західної Європи.
4. Мультикультурна освіта в Австралії: особливості становлення і шляхи розвитку.
5. Унікальність полікультурної освіти і виховання в країнах Азії та Африки.
6. Особливості полікультурної освіти в СРСР і на пострадянському просторі.
7. Етнічна картина сучасного світу.

Список рекомендованих джерел: 2, 3, 8, 18, 20.

Контрольні запитання та завдання:

- 1) Проаналізуйте основні історичні, суспільно-політичні та культурні події, які вплинули на становлення і розвиток полікультурної освіти в США та Канаді.
- 2) Обґрунтуйте Ваше розуміння принципу «подвійної лояльності» (Б.Л.Вульфсон).
- 3) Охарактеризуйте специфічні традиції та інновації в розвитку полікультурної освіти Австралії.
- 4) Розкрийте специфіку полікультурної освіти та виховання в країнах Азії і Африки. Назвіть шляхи розвитку мультикультуралізму в цих країнах.
- 5) Дайте оцінку стану впровадження ідей полікультурності на пострадянському просторі. Відмітьте закономірності та відмінності освітніх полікультурних процесів в тих чи інших країнах.
- 6) Визначте особливості сучасної етнічної картини світу, яка зумовлює необхідність розвитку полікультурної освіти.

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Відомий американський дослідник вважає, що основною метою полікультурної освіти є допомога молодим поколінням у розвитку міжкультурної компетенції:

- 1) Д. Бенкс.
- 2) К. Грант.
- 3) Д. Беннет.

2. «Закон про полікультурність в Канаді» був прийнятий у:

- 1) 1988 р.
- 2) 1976 р.

3) 2001 р.

3. Зачатки мультикультурного підходу в освіті Франції датуються:

- 1) 50–60 роками ХХ ст.
- 2) 30-40 роками ХХ ст.
- 3) кінцем ХІХ ст.

4. Етнічна консолідація якого з напрямів кінцевою метою має створення нації і розбудову власної держави:

- 1) Міжетнічного.
- 2) Конструктивного.
- 3) Перспективного.

Тема 2. Полікультурна освіта як фактор формування толерантних стосунків (2 год.)

План

1. Проблеми культурної взаємодії в контексті полікультурного і поліетнічного освітнього простору.

2. Культурна та громадянська ідентичність в умовах полікультуралізму.

3. Етнокультурні відносини. Норми і правила поведінки в полікультурному суспільстві.

4. Культурна дистанція і міжкультурні конфлікти.

5. Регіональні аспекти полікультурної освіти.

Список рекомендованих джерел: 1, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17.

Контрольні запитання та завдання:

1) Дайте визначення понять «акультурація», «вестернізація», «діалог культур», «міжкультурний конфлікт», «полікультурний освітній простір», «поліетнічний освітній простір», «полікультуралізм».

2) Назвіть загальноприйняті норми і правила поведінки толерантної особистості в полікультурному суспільстві.

3) Визначте основні причини виникнення міжкультурних конфліктів та шляхи їхнього вирішення.

4) Обґрунтуйте перспективи використання регіональних аспектів полікультурної освіти в умовах інтеграції України в світовий освітній простір.

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Однією з ознак етноідентичності є:

- 1) Культура.
- 2) Мова.
- 3) Генетична спадковість.

2. Визначте один з видів міжетнічних конфліктів:

- 1) Між різновіковими представниками населення регіону.
- 2) Між традиціями та новаціями в культурі.
- 3) Між різними нормами поведінки та цінностями.

3. Термін «культурний плюралізм» почали активно вживати у :

- 1) Східній Європі.
- 2) США.
- 3) Канаді.

4. Нав'язування всім народам західного способу життя, пов'язане з нібито панівним досвідом у різних сферах життєдіяльності це:

- 1) Глобалізація.
- 2) Вестернізація.
- 3) Цивілізація.

Тема 3. Етнопедагогічна компетентність в полікультурній освіті (2 год.)

План

- 1.Пріоритетні виховні завдання полікультурної освіти.
- 2.Етнопедагогічна компетентність в полікультурній освіті.
- 3.Структура полікультурної компетентності педагога.
- 4.Педагогічні технології в полікультурній освіті.

Список рекомендованих джерел: 6, 7, 9, 11, 14, 15, 19.

Контрольні запитання та завдання:

- 1)Назвіть пріоритетні виховні завдання полікультурної освіти.
- 2) Проаналізуйте кілька вітчизняних досліджень з питань теоретико-методичних аспектів етнопедагогічної компетентності педагогів.
- 3)Охарактеризуйте структуру етнопедагогічної компетентності.
- 4) Розкрийте ефективність використання педагогічних технологій в умовах полікультурної освіти.
- 5) Наведіть приклади використання відповідних педагогічних технологій.

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Етнопедагогічна компетентність базується на:

- 1) Змісті дисциплін культурологічного та філософського спрямування.
- 2) Змісті народної педагогіки.
- 3) Звичаях та традиціях певного регіону.

2.Етнопедагогічна компетенція учителя передбачає:

- 1) Оволодіння системою цінностей різних народів.
- 2) Активність у вирішенні міжетнічних конфліктних ситуацій.
- 3) Наявність відповідних навичок спілкування.

3. Одним із пріоритетних завдань полікультурної освіти науковці визначають:

- 1) Виховання духовної культури.
- 2) Розвиток навичок культурної взаємодії.

3) Формування професійної компетентності.

4. Німецькі дослідники виділяють у полікультурній компетентності три складові:

- 1) Знання, здібності, навички.
- 2) Знання, уміння, мотиви.
- 3) Іншомовні компетентності, здібності, практичні дії.

Тема 4. Поняття «толерантність» та «міжетнічна толерантність» (2 год.)

План

1. Етимологія поняття «толерантність». «Толерантність», «терпимість» та «інтолерантність».

2. Роль толерантності в загальній «картині світу» особистості.

3. Національна політика України. Національний склад України і Закарпатської області.

4. Характеристика поняття «міжетнічна толерантність».

5. Особистісно орієнтована педагогіка в створенні умов формування міжетнічної толерантності особистості.

Список рекомендованих джерел: 1, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 19.

Контрольні запитання та завдання:

1) Визначте ключові поняття теми і опрацюйте їх за зразком:

Слово	Тлумачення	Автор	Джерело

2) Попрацюйте з довідниковою літературою й дайте означення терміну «міжетнічна толерантність».

3) Розкрийте основоположні ідеї «педагогіки миру».

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Українські науковці визначають фактори, які обумовлюють розвиток полікультурної освіти:

- 1) Міграційні процеси, які посилюють міжкультурні контакти.
- 2) Багатомовність.
- 3) Етнічна самоідентифікація.

2. Толерантність класифікують за допомогою двох констант:

- 1) «Результат» та «процес».
- 2) «Культура» та «свідомість».
- 3) «Діяльність» та «терпимість».

3. В скількох вимірах оцінюється рівень міжетнічної толерантності особистості:

- 1) Двох.

- 2) Трьох.
- 3) Безліч.

4. Толерантність в перекладі з якої мови звучить як готовність бути терплячим:

- 1) Німецької.
- 2) Іспанської.
- 3) Англійської.

Змістовий модуль 2. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ МІЖЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Тема 5. Науково-теоретичні засади формування міжетнічної толерантності майбутнього вчителя початкової школи в процесі фахової підготовки (2 год.)

План

1. Полікультурна компетентність учителя в умовах поліетнічного регіону.
2. Міжетнічна толерантність в структурі професійної компетентності майбутнього учителя початкових класів.
3. Функції полікультурного середовища вищої школи в процесі формування міжетнічної толерантності студентів.

Список рекомендованих джерел: 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11.

Контрольні запитання та завдання:

- 1) Дайте характеристику понять «полікультурна компетентність», «полікультурна компетентність педагога». Назвіть авторів сучасних науково-педагогічних досліджень з даного питання.
- 2) Розкрийте специфіку педагогічної діяльності учителя в умовах полікультурного регіону (на прикладі Вашого регіону).
- 3) Обґрунтуйте педагогічні умови та ефективні шляхи розвитку полікультурної компетентності вчителів початкової ланки освіти.
- 4) Проаналізуйте структуру полікультурного освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу та початкової школи.

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Структурний компонент полікультурного середовища ВНЗ:

- 1) Змістовий.
- 2) Просторово-семантичний.
- 3) Творчий.

2. Функція полікультурного середовища:

- 1) Взаємозбереження.
- 2) Соціальної адаптації.
- 3) Науковості.

3. Використання потенціалів полікультурного середовища є умовою реалізації:

- 1) Полікультурної освіти.
- 2) Білінгвальної освіти.
- 3) Професійної освіти.

4. Асимілятивна освіта - це модель:

- 1) Мультикультурної освіти.
- 2) Монокультурної освіти.
- 3) Середньої освіти.

Тема 6. Формування міжетнічної толерантності майбутніх учителів початкової школи (2 год.)

План

1. Основні форми, методи та засоби формування міжетнічної толерантності майбутніх учителів початкових класів в процесі теоретичної підготовки.

2. Специфіка змісту педагогічної практики в багатонаціональному шкільному колективі.

3. Формування міжетнічної толерантності засобом позааудиторної професійно спрямованої роботи з студентами.

Список рекомендованих джерел: 5, 6, 7, 10, 19.

Контрольні запитання та завдання:

1) Охарактеризуйте можливості навчальних дисциплін у формуванні міжетнічної толерантності. Які, на Вашу думку, доповнення потребує чи не потребує їхній зміст. Обґрунтуйте відповідь.

2) Назвіть форми, методи, засоби навчально-виховної діяльності зі студентами, котрі, на Вашу думку, сприяють розширенню й поглибленню полікультурної грамотності та сприяють формуванню міжетнічної толерантності.

3) Розкрийте значення та особливості змісту педагогічної практики у формуванні міжетнічної толерантності майбутніх вчителів початкової школи. Запропонуйте Ваші варіанти змісту практики, враховуючи особливості полікультурного середовища шкіл Закарпаття.

4) Які види позааудиторної професійно спрямованої роботи сприяють ефективному формуванню міжетнічної толерантності майбутніх вчителів початкової школи? Наведіть приклади.

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Переформатування більшості навчальних програм з позиції полікультурності, коли факти і явища розглядаються не тільки з європоцентричної точки зору, але і виходячи з інших культурних традицій відбувається в рамках:

- 1) Соціально-діяльнісного етапу.
- 2) Адаптивного етапу.
- 3) Трансформаційного етапу.

2. До технологій полікультурної освіти відносяться:

- 1) Групові діалоги.
- 2) Кооперативне навчання.
- 3) Навчальні дискусії.

3. Позааудиторна робота в рамках полікультурної освіти – це:

- 1) Спосіб міжособистісної взаємодії, що призводить до об'єднання студентів у багатонаціональний колектив.
- 2) Засіб формування системи етнічних знань.
- 3) Вид підготовки до практичних занять.

4. Основою організації педагогічної практики в багатонаціональному колективі початкових класів є:

- 1) Науковий підхід.
- 2) Поліетнічний аспект.
- 3) Індивідуальний підхід.

Тема 7. Особливості полікультурної освіти молодших школярів (2 год.)

План

1. Міжетнічна толерантність учнів як педагогічна категорія.
2. Закономірності формування толерантної свідомості учня.
3. Полікультурний напрям занять та позакласної роботи.

Список рекомендованих джерел: 5, 6, 7, 14, 19.

Контрольні запитання та завдання:

- 1) Дайте означення ключовим поняттям.
- 2) Підберіть наукові доробки, що стосуються теми.
- 3) Які елементи моделі полікультурної освіти випускника початкової школи?
- 4) Наведіть приклади реалізації краєзнавчого принципу в роботі з учнями.

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Етнічна приналежність формується у віці:
 - 1) 6-7 р.
 - 2) 8-10 р.
 - 3) 3-5 р.
2. Професійна готовність до виховання міжетнічної толерантності виділяє:
 - 1) Практичну готовність.
 - 2) Методичну готовність.
 - 3) Особистісну готовність.

3. Метод розвитку міжетнічної толерантності у дітей:
 - 1) Пояснення.
 - 2) Етнічне завдання.
 - 3) Тренінг.
4. Готовність до виховання міжетнічної толерантності – це:
 - 1) Раса особистості.
 - 2) Складова педмайстерності.
 - 3) Умова мультикультурної освіти.

Тема 8. Співпраця родини та початкової ланки освіти у вирішенні завдань полікультурної освіти (2 год.)

План

1. Феномен багатонаціональної родини.
2. Попередження помилок та вирішення конфліктних ситуацій з батьками, представниками різноманітних національних меншин.
3. Професійна взаємодія з громадськими організаціями.

Список рекомендованих джерел: 4, 6, 7, 10, 16, 19.

Контрольні запитання та завдання:

- 1) Розкрийте родинні виховні традиції однієї з нацменшин.
- 2) З якими проблемами стикається педагог при взаємодії з батьками?
- 2) Розробіть поради батькам «Як виховуємо толерантну особистість».

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Причина конфлікту «батьки-вчитель»:
 - 1) Особиста неприязнь.
 - 2) Надмірна вимогливість до дитини.
 - 3) Різниця інтересів.
2. Аналіз ситуації без мінливості:
 - 1) Засіб виховання.
 - 2) Елемент алгоритму вирішення будь якого шкільного конфлікту.
 - 3) Навчальна задача.
3. Конфлікт «Учень - учень» в багатонаціональному класі вирішується шляхом:
 - 1) Підказки.
 - 2) Спокійної бесіди.
 - 3) Покарання.
4. Робота з родинами в поліетнічному середовищі базується на:
 - 1) Впровадженні новацій полікультурної освіти.
 - 2) Врахуванні традицій представників нацменшин.
 - 3) Розвитку культури взаємоіснування.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІ І ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Форми взаємодії культур (2 год.)

Питання для обговорення

1. Поняття культури та цивілізації. Проблема співвідношення культури і цивілізації.
2. Загальна характеристика геттоїзації, асиміляції, колонізації і змішаних варіантів взаємодії культур.
3. Культура, етнос, мова, освіта: їх взаємозв'язок та взаємозбагачення.
4. Мультикультуралізм та три його моделі.
5. Культура і освіта в умовах глобалізації.

Рекомендації.

У процесі підготовки до практичного заняття доцільно повторити теоретичні поняття теми.

В ході проведення заняття, на підставі рекомендованої літератури, студенти розкривають основні аспекти теоретичних питань, характеризують основні поняття теми та обґрунтовують проблему їх взаємозв'язку та взаємозалежності.

Форма роботи студентів, яку рекомендовано використовувати на занятті – рольова гра «Прес-конференція». Вона розрахована на одне навчальне заняття (пара). У процесі гри студенти виконують ролі політиків та педагогів. Вони викладають погляди на виховання та навчання й відповідають на запитання «кореспондентів». Двоє учасників гри виконують обов'язки ведучого прес-конференції та його помічника, інші студенти грають ролі кореспондентів педагогічних газет і журналів. Вони ставлять запитання педагогам-просвітителям.

Етапи рольової гри:

Вступне слово – 2 хв.

Виступи «гостей» – 20–30 хв.

Відповіді «гостей» на запитання «кореспондентів» – 30–40 хв.

Оцінювання роботи учасників гри – 12 хв.

Підбиття підсумків – 5 хв.

Тема 2. Права дитини в освітньому процесі (2 год.)

1. Захист дитинства як глобальна проблема сучасного світу. Міжнародні акти на захист дітей.
2. Початкова ланка освіти і права дитини.

Рекомендації.

При підготовці до практичного заняття студенти вивчають відповідні державні документи.

В ході проведення заняття викладач проводить дискусію «Права людини в освітньому просторі».

Тема 3. Технології міжкультурної взаємодії в полікультурному середовищі (2 год.)

1. Практичні форми роботи з розвитку інтересів учнів до вивчення культурного і етнічного різноманіття України і світу.
2. Етнологічна освіта. Викладання народознавства в школі.
3. Застосування ІКТ у вивченні культурного і етнічного різноманіття України.
4. Роль додаткової освіти.

Рекомендації.

У процесі підготовки до практичного заняття студенти вивчають відповідні теоретичні питання, визначають ключові слова до теми.

Форми роботи, які рекомендовано використовувати на занятті:

- Робота усією групою. Використовується при інформуванні студентів, дискусії, бесіди, підведенні підсумків роботи («коло»), після виконання окремих завдань або всього заняття.
- Робота в малих групах. Використовуються такі варіанти роботи: рольова або ділова гра, творчі завдання, групи підтримки тощо.
- Робота в парах, в ході якої кожний студент по черзі відповідає на запитання, запропоновані викладачем.

Тема 4. Спеціалізовані методи дослідження міжетнічної толерантності (2 год.)

1. Технології діагностики міжетнічної толерантності на особистісному рівні.
2. Технології діагностики міжетнічної толерантності в групі. Спостереження як метод діагностики міжетнічної толерантності в групі. Індикатори інтолерантних стосунків в групі.
3. Технології діагностики міжетнічної толерантності в суспільстві (тренінги, рольова гра).

Рекомендації.

У процесі підготовки до практичного заняття доцільно повторити теоретичні поняття теми.

В ході заняття, на підставі рекомендованої літератури, студенти демонструють результати проведених діагностик міжетнічної толерантності.

Тема 5. Сучасні методи прогнозування і вирішення етнічних конфліктів (2 год.)

1. Теорія міжетнічного конфлікту.
2. Феноменологія міжетнічного конфлікту.
3. Практична етноконфліктологія в професійній педагогічній діяльності.
4. Міжетнічні конфлікти в шкільному колективі: причини та шляхи вирішення.

Рекомендації.

У процесі підготовки до практичного заняття доцільно повторити теоретичні поняття теми, визначити ключові слова.

В ході проведення заняття викладач може провести діагностику «Чи конфліктна я людина?» та рольову гру «Міжетнічний конфлікт в початковій школі».

Тема 6. Моделювання виховної системи полікультурного освітнього середовища початкової школи (2 год.)

1. Педагогіка ненасильства та її роль у формуванні міжетнічної толерантності дітей молодшого шкільного віку.

2. Школа - основне середовище для формування практичних навичок спілкування та взаємовідносин з представниками інших етносів.

3. Нетрадиційні форми позакласної виховної роботи з учнями та батьками багатоетнічного шкільного колективу.

Рекомендації.

У процесі підготовки до практичного заняття студенти вивчають відповідні теоретичні питання, розробляють конспекти та презентації.

Підготовка ініціативною групою студентів спільного повідомлення-доповіді з обраної теми відповідно до плану.

В ході заняття студенти презентують конспекти виховних заходів, батьківських зборів та інших заходів, які зорієнтовані на формування міжетнічної толерантності молодших школярів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Обґрунтувати і визначити крос-культурні відмінності у невербальних способах спілкування.

Підготуватися до дискусії на тему: «Релігійна нетерпимість та міжрелігійні конфлікти».

Охарактеризуйте полікультурне середовище Закарпаття як фактор формування міжетнічної толерантності майбутнього вчителя початкової школи.

Проведіть діагностику комунікативної толерантності (Автор В.В. Бойко).

Проаналізуйте авторські варіанти методик: «метафоричний малюнок» (проектна методика Кеті), «культурний шок» (методика КШ) та методи «ситуаційного аналізу» і case-study в дослідженнях проявів девіантної поведінки суб'єктом педагогічної діяльності. Визначте найефективніші для роботи в поліетнічному регіоні.

Приготуйтеся до використання психодіагностичної методики «Індекс

толерантності» (Г.Солдатова з співавт.).

Підготуйте кросворд «Виховання міжетнічної толерантності та культури міжнаціонального спілкування учнів».

Визначте ефективність соціально-психологічного тренінгу як методу формування установок толерантної свідомості (Л.Почебут).

Підготовка до контрольної роботи.

Тематика рефератів може бути змінена або доповнена як викладачем, так і студентами. Бажано, щоб тема висвітлювала якусь проблему й дозволяла провести порівняння, зіставлення, аналіз матеріалу. Вибір теми рефератів доцільно робити на початку вивчення дисципліни.

Орієнтовна тематика реферативних досліджень з навчальної дисципліни «Теорія і практика формування міжетнічної толерантності майбутніх вчителів початкової школи»:

Діалог культур: взаємодія між людьми з різними традиціями.

Етнічний зміст полікультурної освіти.

Формування полікультурної компетенції педагога в умовах поліетнічного класу.

Виховання молодших школярів в полікультурному та багатонаціональному середовищі.

Інноваційні підходи до організації освітнього процесу в багатонаціональних колективах учнів початкової школи.

Формування толерантної особистості учня в поліетнічному освітньому середовищі.

Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до спілкування в мультикультурному середовищі.

Традиції та інновації розвитку освіти в полікультурному Закарпатті.

Полікультурність сучасного Закарпаття.

Особливості педагогічної роботи в полікультурному освітньому просторі навчального закладу.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Базова

1. Гомоннай В.В. Антологія педагогічної думки Закарпаття (XIX XX ст.) [Текст] / В.В. Гомоннай. – Ужгород: Закарпаття, 1992. – 298с.
2. Козубовська І.В., Атрощенко Т.О. Зарубіжний досвід підготовки фахівців в системі полікультурної освіти /І.В.Козубовська, Т.О.Атрощенко //Методичні рекомендації. - Ужгород УжНУ, 2016. - 43 с.
3. Козубовська І.В., Атрощенко Т.О. Зарубіжний досвід полікультурної освіти /І.В.Козубовська, Т.О.Атрощенко //Методичні рекомендації. - Ужгород УжНУ, 2016. - 30 с.
4. Освіта Закарпаття: монографія / В.В.Химинець, П.П.Стрічик, Б.М.Качур, М.І.Талапканич. – Ужгород: Карпати, 2009. – 464 с.
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник. Реком. МОНУ / О.Я. Савченко. – К: Генеза, 2002. – 368 с.
6. Фізеші О.Й. Навчально-методичний методичний комплекс дисципліни «Розвиток освіти регіону (на прикладі Закарпаття)» /О.Й.Фізеші. - Мукачево: МДУ, 2015. – 93 с.
7. Фізеші О. Й. Початкова школа на Закарпатті (друга половина XIX – початок XXI ст.): монографія / О. Й. Фізеші. – Ужгород: МДУ, 2015. – 528 с.

Рекомендована

8. Бріт Н.М., Шульга Н. В. Організаційно-педагогічні засади розвитку полікультурної освіти у вищих навчальних закладах Великої Британії: монографія / Н. М. Бріт, Н. В. Шульга; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т ім. П.Тичини. – Умань: ФОП Жовтий, 2015. – 152 с.
9. Гончаренко Л. А. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи: навчальний посібник для студентів / Л. А. Гончаренко, В. В. Кузьменко. – Х.: РІПО, 2006. – 92 с.
10. Гуренко О. І. Полікультурна освіта майбутніх соціальних педагогів : теоретико-методичний аспект: [монографія] / О. І. Гуренко. – Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2014. – 588 с.
11. Гуренко О. І. Формування етнокультурної компетентності майбутніх педагогів в умовах поліетнічного середовища: навч. посіб. / О. І. Гуренко. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2007. – 168 с.
12. Декларация принципов терпимости [Электронный ресурс]: утв. резолюцией 5.61 Генеральной конференции ЮНЕСКО от 16 нояб. 1995 г. – Режим доступа: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_503.
13. Етнічний довідник: у 3 ч. / [Аза Лариса, Афонін Едуард, Васильєва Людмила та ін.; голов. ред. Володимир Євтух; Центр етносоціол. та етнополіт. досліджень, Ін-т соціології НАН України]. – Київ, 1996. – Ч.1. Етнічні меншини в Україні. – 141 с.
14. Євтух В. Б. Вступ до етнопедагогіки: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Євтух Володимир Борисович, Марушкевич Алла Адамівна, Дем'яненко

Наталія Миколаївна [та ін.]; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ: ВПЦ Київ. ун-т, 2004. – 88 с.

15. Євтух В. Б. Тенденції етнонаціонального розвитку українського суспільства / В. Б. Євтух // Етнічні спільноти України: довідник / Ін-т етнічних, регіонал. та діаспорознавчих студій. – Київ: Фенікс, 2001. - 252 с.

16. Коваль Т. В. Психолого-педагогічні засади взаємодії вчителя з батьками в сучасному поліетнічному середовищі: метод. рек. для студентів спец. «Початкова освіта» / за ред. Т. В. Коваль. – Івано-Франківськ: НАІР, 2014. – 72 с.

17. Колодій А. Про поліетнічність України: кількісний та якісний виміри Електронний ресурс / А. Колодій // Україна – проблема ідентичності: людина, економіка, суспільство. – Режим доступу: http://www.kennan.kiev.ua/kkr/content/publications/conf_books/Lviv_text.pdf.

18. Наушабаева С. У. Проблема поликультурного образования в американской педагогике (анализ концепции Д. Бэнкса) / С. У. Наушабаева // Педагогика. – 1993. – № 1. – С. 104–110.

19. Олпорт Г. Толерантная личность / Г. Олпорт // Век толерантности: Научн.-публ. вестник. – Вып. 6. – М.: Научно-практ. центр психол. помощи «Гратис». – 2003. – С. 39-51

20. Пірен М. І. Етнопсихологія: підруч. для студентів вищ. навч. закл. / М. І. Пірен; Відкр. міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». – Київ: Ун-т «Україна» 2011. – 526 с.

21. Пуховська Л. П. Компетентнісний підхід в Європейській педагогічній освіті: історія, теорія і практика // Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика: монографія / Л. П. Пуховська, Н. М. Авшенюк, 212 Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко, Н. О. Постригач, О. В. Сулима – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – С. 50 – 81.

Витяг з навчальної програми дисципліни

Найменування показників	Ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 3	Галузь знань 01 Освіта (шифр і назва)	Вибіркова	
Модулів - 2	Спеціальність 013 Початкова освіта (шифр і назва)	Рік підготовки:	
Змістових модулів - 1		2-й	2-й
Загальна кількість Годин - 90		Семестр	
		3-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: Аудиторних - 1; самостійної роботи студента - 1	Ступінь магістр	Лекції	
		16 год.	8 год.
		Практичні	
		14 год.	- год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна та індивідуальна робота	
60 год.	82 год.		
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 30/60

для заочної форми навчання – 8/82

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА МОДУЛЬНИЙ ТА СЕМЕСТРОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. Що таке толерантність?
2. Яке місце займають ідеї толерантності в сучасному громадянському суспільстві?
3. Назвіть основні види толерантності і охарактеризуйте їх.
4. Розкрийте розуміння толерантності в основних світових релігіях.
5. Чи можливе існування людської цивілізації без міжетнічної толерантності?
6. Охарактеризуйте поняття «міжетнічна толерантність» та «інтолерантність».
7. Толерантність як засіб попередження міжетнічних конфліктів.
8. Формування принципів міжетнічної толерантності в сучасній Україні.
9. Україна як багатонаціональна (поліетнічна) держава.
10. Соціально-педагогічний аналіз освітнього процесу в полікультурному Закарпатті.
11. Теорія і практика полілінгвальної та полікультурної освіти.
12. Педагогічна діяльність в полікультурному середовищі.
13. Формування етнопедагогічного простору в загальноосвітньому закладі.
14. Педагогічна діяльність в багатонаціональному учнівському колективі початкової школи.
15. Моделі занять з формування міжетнічної толерантності молодших школярів.
16. Виховання гуманності у сфері міжнаціональних стосунків.
17. Сім'я як соціальний інститут залучення дітей до загальнолюдських цінностей.
18. Підготовка майбутнього вчителя до виховання міжетнічної толерантності та культури міжнаціонального спілкування в учнів початкової школи.
19. Полікультурна компетентність як умова ефективної професійної діяльності вчителя в полікультурному середовищі.
20. Міжетнічна толерантність як складова професіоналізму майбутнього вчителя початкової школи
21. Роль полікультурного середовища вузу у формуванні міжетнічної толерантності майбутніх учителів початкової школи.
22. Формування міжетнічної толерантності майбутніх вчителів початкової школи в процесі теоретичної професійної підготовки.
23. Специфіка взаємодії сім'ї та школи в поліетнічному середовищі.
24. Помилки та конфлікти педагогів в організації роботи з батьками в сучасному поліетнічному середовищі; особливості роботи вчителя з підвищення педагогічної культури батьків в сучасному середовищі України.

АНКЕТА «МОЄ УЯВЛЕННЯ ПРО ТОЛЕРАНТНІСТЬ»

Шановний студенте!

Просимо Вас відповісти на питання запропонованої анкети. Це допоможе Вам уточнити наявні у Вас уявлення про толерантність. Намагайтеся бути щирими, так як тут не може бути «правильної» чи «неправильної» оцінки. Важливо тільки, щоб вони відображали Вашу особисту думку.

1. Що означає для Вас поняття «толерантність»?

- а) прояв поваги до іншої людини;
- б) уміння вести з нею діалог;
- в) прагнення придушити в собі почуття неприйняття іншого?
- г) визнання за іншим права бути таким, яким він є насправді;
- д)(доповніть своє).

2. Толерантність - це.....(оберіть з представлених визначень те, яке відповідає Вашому переконанню):

- а) цінність;
- б) життєвий принцип;
- в) установка;
- г) характеристика особистості;
- д)(доповніть своє).

3. Який вид толерантності Ви вважаєте найбільш важливим?

- а) міжособистісний;
- б) конфесійний;
- в) національно-етнічний;
- г) педагогічний;
- д) соціально-класовий.

4. Які з перерахованих цінностей Ви відносите до загальнолюдських?

- а) свобода вибору;
- б) любов до ближнього;
- в) повага до батьків;
- г) здатність до ведення діалогу;
- д) любов до Батьківщини;
- е) мир на планеті Земля;
- є) життя всього і всіх;
- ж) сім'я.

5. Визначте першочерговість для Вас тверджень:

- а) бережливе ставлення до всього живого на землі;
- б) заборона на ненависть в суспільстві;

- в) відмова від насилля при вирішенні конфліктних ситуацій;
- г) патріотизм;
- д) інтернаціоналізм.

6. Якщо конфлікти бувають у вашій студентській групі, то які причини їх викликають?

- а) міжособистісні;
- б) педагогічні;
- в) національні;
- г) релігійні;
- д)(доповніть своє).

7. Що, на Ваш погляд, є протилежністю толерантності?

- а) насилля;
- б) відсутність поваги до людини;
- в) авторитарне відношення до іншого;
- г) недовіра по відношенню до іншого;
- д) дискримінація.

8. Можливо бути толерантним до людини, яка відноситься:

= до *іншої національності*

- а) так;
- б) ні;
- в) не знаю;

= до *іншої релігії*

- а) так;
- б) ні;
- в) не знаю;

= до *іншої соціальної (в майновому відношенні) групи*

- а) так;
- б) ні;
- в) не знаю;

= до *того, який має іншу точку зору (думку, погляд)*

- а) так;
- б) ні;
- в) не знаю.

9. уявіть собі ситуацію, в якій Вам треба буде налагодити стосунки з незнайомою людиною. Як Ви налаштовані по відношенню до неї:

- а) з насторогою;
- б) доброзичливо;
- в) байдуже;
- г) з цікавістю;
- д) відчуваю деяке хвилювання.

АНКЕТА
«ЯК Я СПРИЙМАЮ ЛЮДЕЙ І БУДУЮ СВОЮ ПОВЕДІНКУ» [19]

Шановний студенте!

Пропонуємо Вам шкалу, на якій постарайтеся розмістити свої відповіді.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

Оцінюйте відповіді в балах від 0 до 15 (чим ближче до позитивної відповіді – тим більшу кількість балів обираєте). Загальна кількість балів може досягати 135. Максимальна кількість балів свідчить про інтолерантність, низький бал від 0 до 10-15 – про байдужість.

Отже,

1. Ви вмієте і хочете розуміти або приймати індивідуальність іншої людини.
2. Оцінюючи поведінку, образ думок або окремі характеристики людей, Ви розглядаєте в якості еталона самого себе.
3. Ви категоричні чи консервативні в оцінці людей.
4. Ви не вмієте приховувати або хоча б згладжувати неприємні почуття, які виникають при зіткненні з некомунікабельними партнерами.
5. Ви прагнете переробити, перевиховати свого партнера.
6. Вам хочеться «підігнати» партнера під себе, зробити його зручним.
7. Ви не здатні пробачати іншому його помилки, незграбність, не навмисно спричинені Вам неприємності.
8. Ви нетерпимі до фізичного чи психічного дискомфорту, в якому опинився партнер.
9. Ви погано пристосовуєтесь до характерів, звичок, установок або потребам інших.

Навчально-методичне видання

Атрощенко Т.О.

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ
МІЖЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ**

Методичні рекомендації до вивчення спецкурсу

Тираж 100 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 4916 від 16.06.2015 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26